

Reflectie door leerkracht verhoogt prestaties leerlingen

Het is een algemeen geaccepteerd feit dat wat een leerkracht doet in de klas een direct effect heeft op de prestaties van leerlingen. Leerkrachten die vakdidactisch stevig in hun schoenen staan, boeken meer resultaten met hun leerlingen (McKinsey, 2007). Reflectie is een krachtig instrument om de competenties van leerkrachten te ontwikkelen.

Er is een causaal verband tussen de didactische en pedagogische kwaliteiten van de leerkracht en hoe goed en hoeveel leerlingen leren. Het is dan ook zeer gewenst dat leerkrachten vaardig zijn of worden in didactische strategieën waarvan bekend is dat ze het leren van leerlingen bevorderen (Marzano e.a., 2008).

'The only way to improve outcomes, is to improve instruction'

Barber & Mourshed, 2007

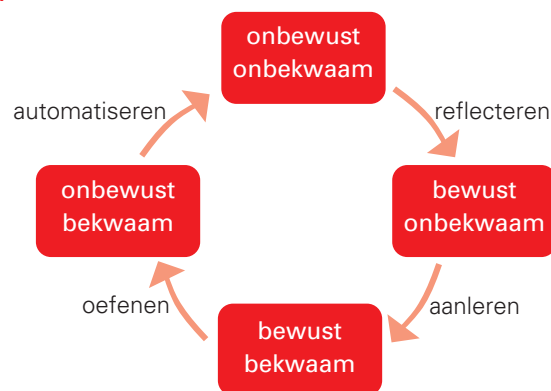
Professionele ontwikkeling van de leerkracht begint dan ook met kennis over wat effectieve didactische strategieën zijn. Pas dan kan de leerkracht reflecteren op de eigen didactische en pedagogische vaardigheden zodat hij zich doelgericht verder kan ontwikkelen. Daarbij is het ook nog zo dat reflectie de vaardigheden verbetert.

Bron: De Reflectieve Leraar, Robert J. Marzano, Uitgeverij Bazalt

De vier stadia van leren

In eerste instantie zal een leerkracht zich niet bewust zijn van een hiaat in kennis of vaardigheden, maar door reflectie op het eigen handelen wordt de leerkracht bewust onbekwaam. Dit stadium in het leerproces gaat vaak gepaard met twijfel en onzekerheid. Om van het stadium bewust onbekwaam naar bewust bekwaam te komen, zal het nieuwe gedrag of de nieuwe kennis bewust aangeleerd moeten worden. Daarna

De vier stadia bij leren van Maslow

is het noodzakelijk om veelvuldig te oefenen, zodat de nieuwe kennis of de nieuwe vaardigheid 'inslijpt'. Tot slot van het leerproces wordt het geleerde automatisme opgenomen in het handelen.

De rol van de leerkracht in een PLG

Om de ontwikkeling van leerkrachten te stimuleren en zo de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren, kiezen steeds meer scholen voor het inrichten van een professionele leergemeenschap (PLG). Daarin is de leerkracht, samen met anderen, voortdurend op zoek naar het verbeteren van de eigen onderwijspraktijk. Hessing e.a. (2013, p. 13) benoemen vijf prestatie-indicatoren waar leraren in principe 'ja' op moeten kunnen zeggen om deel te kunnen nemen aan een PLG:

1. Ik maak een continu proces door in mijn werk, waarin ik steeds nieuwe kennis construeer en nieuwe vaardigheden aanleer.
2. Ik kom voortdurend tot nieuwe inzichten, andere opvattingen en attitudes en/of ander gedrag.
3. Ik heb daarbij zelf een actieve rol en neem zelf initiatieven om te leren.
4. Ik laat zien dat ik zelf verantwoordelijk ben voor mijn eigen ontwikkeling en professionalisering.
5. Ik zorg ervoor dat ik ruimte krijg van mijn leidinggevende en waar nodig eis ik die ruimte zelf op.

Bron: De professionele leergemeenschap in het onderwijs, Myriam Lieskamp, Pica Onderwijsmanagement

De rol van de schoolleider in een PLG

De schoolleider kan de professionalisering van de leerkrachten richting geven en faciliteren. Met behulp van een observatie-instrument kan hij de leerkrachtvaardigheden in het team in kaart brengen. Door aan de hand van de observaties ontwikkelingsgerichte gesprekken te voeren met leerkrachten ondersteunt de schoolleider de reflectie van de leerkracht. In het POP (persoonlijk ontwikkelingsplan) kan de leerkracht ontwikkeldoelen uitwerken. Het is aan de schoolleider om die ontwikkeling vervolgens te faciliteren.

Reflectie

Reflectie is een belangrijke factor voor het starten van een leerproces en de professionele houding die nodig is voor het werken in PLG's. Marzano beschrijft in zijn boek *De Reflectieve Leraar* vijf elementen van reflectie:

1. Een model hebben van effectief lesgeven
2. Ontwikeldoelen stellen
3. Gerichte oefening aangaan
4. Gerichte feedback ontvangen
5. Het lesgeven observeren en bespreken

'In eerste instantie zal een leerkracht zich niet bewust zijn van een hiaat in kennis of vaardigheden, maar door reflectie op het eigen handelen wordt de leerkracht bewust onbekwaam.'

Tekst: Sabine Kokee

Fotografie: Aangeleverde foto's en Shutterstock

Met de nieuwste technieken kunt u eenvoudig zelf uw lessen filmen.

Lessen filmen met de Cadenza Selfcam

Met de Cadenza Selfcam kunnen leerkrachten eenvoudig hun eigen lessen filmen, opslaan in de cloud en desgewenst delen met collega's. De camera volgt de leerkracht in de klas en de leerkracht draagt een afstandsbediening om de nek. Zo kan hij de camera eenvoudig aan- en uitzetten en zelf bepalen welke onderdelen van de les gefilmd worden.

Cadenza Onderwijsconsult ondersteunt de Cadenza Selfcam met een uitgebreide training. Niet alleen over techniek, maar juist ook over reflectie, het geven van feedback en collegiale consultatie.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Gert van Tol, telefoon 06 - 13 14 79 02 of kijk op www.cadenza-oc.nl.

Nog vóór het reflecteren op het lesgeven moet een leerkracht een algemeen beeld hebben over waaruit effectief lesgeven bestaat. Door zelfonderzoek te doen kan de leerkracht zich elk schooljaar ontwikkeldoelen stellen voor strategieën en gedrag in de klas. Vervolgens kan de leerkracht gericht oefenen en gerichte feedback vragen op de gestelde ontwikkeldoelen. Hij kan bijvoorbeeld de eigen lessen observeren door gebruik te maken van video en dit met collega's bespreken. Een kijkwijzer ondersteunt bij het kijken naar de eigen vaardigheden en het reflecteren daarop, zowel individueel als met collega's (collegiale consultatie).

Reflectievragen

Een kijkwijzer is dus een belangrijke tool bij het reflecteren op de eigen lessen of het feedback geven in collegiale consultatie. Daarbij gaat het niet alleen om het weten wat effectief is in de gekozen didactische strategie, maar ook om de vaardigheid van het reflecteren of feedback geven zelf. Vragen die gesteld kunnen worden, zijn:

- Komen de gekozen kijkpunten in de les voor, en zo ja, in welke mate?
- Wat houdt je na het zien van de opname het meeste bezig?
- Wat gebeurde er?
- Wat deed je?
- Wat wilde je?
- Wat deden de leerlingen?
- Hoe reageerde je?
- Wat was het effect op de leerlingen?
- Wat zou je de volgende keer anders doen?
- Welke alternatieven zie je?
- Welke voor- en nadelen zie je aan deze alternatieven?

Inzet van video voor reflectie

Een krachtige manier voor leerkrachten om gerichte feedback te krijgen over hun vooruitgang is het kijken naar video-opnamen van zichzelf als ze een bepaalde aanpak in de klas gebruiken. Een groot aantal onderzoeken geeft aan dat het kijken naar video-opnamen de reflectie en het lesgeven verbetert. Naar jezelf kijken verbetert het beoordelen van hoeveel je prestaties verschillen van je verwachting. Het kijken naar jezelf is nog effectiever als je gericht kijkt, bijvoorbeeld naar een specifieke didactische strategie aan de hand van een kijkwijzer¹.

¹ Kijkwijzers zijn vaak onderdeel van observatie-instrumenten. Een overzicht vindt u bij de PO-Raad in de 'Wijzer over zien en kijken'.

Verbetering instructiegedrag met kijkwijzers en video

Iselinge Hogeschool deed in 2010 onderzoek naar het effect op bekwaamheidsontwikkeling met behulp van video onder pabostudenten. Vergeleken met de controlegroep noteerde de proefgroep significant méér vorderingen voor zichzelf, met name in onderwijsvaardigheden die te maken hebben met het cognitief activeren van leerlingen. De resultaten van dit onderzoek wijzen erop dat videogebruik en intervisie daarover gunstige uitwerkingen kunnen hebben op de kwaliteit van het instructiegedrag van leraren en hun bekwaamheid om samenwerkend leren te bevorderen.

De kwaliteit van het instructiegedrag is een van hefboomen waarover leerkrachten (dienen te) beschikken om de ontwikkeling van kinderen te stimuleren. Het filmen en samen analyseren van het eigen gedrag in de les aan de hand van kijkwijzers is een krachtig hulpmiddel voor de opleiding en professionele ontwikkeling van (aankomende) leerkrachten. Zij kunnen langs deze weg de effectiviteit van hun werk met leerlingen verhogen. Met behulp van video kunnen leerkrachten ontdekken wat zij door hun eigen handelen toe- of afdoen aan het leren van hun leerlingen. Deze aanpak kan ook worden toegepast in directe samenwerking met collega's. Dit levert niet alleen een bijdrage aan het leren van de leerlingen, maar ook aan dat van het lerarenteam.

Bron: Verbeteren van opbrengstgerichte instructie via video, Eric Besselink, Niels Brouwer en Gert Muller, *Onderwijsinnovatie*, september 2011

Zelf lessen filmen

De ontwikkeling in techniek maakt het steeds eenvoudiger om zelf lessen te filmen. IRIS Connect en Cadenza Selfcam zijn voorbeelden van camerasystemen waarmee leerkrachten op een heel eenvoudige manier hun eigen lessen kunnen opnemen, kunnen reflecteren en desgewenst de opnamen in een afgeschermd omgeving kunnen delen met collega's voor collegiale feedback.

Het voordeel van het zelf kunnen filmen van de lessen is dat er niemand in de klas achter de camera zit. Leerlingen worden niet afgeleid en de les vindt op een zo natuurlijk mogelijke wijze plaats.

Het filmen van de lessen kan op vele manieren worden ingezet op school, bijvoorbeeld voor:

- Reflectie op de eigen lessen door de leerkracht
- Collegiale consultatie
- Coaching van (startende) leerkrachten
- Delen van good practices
- Bespreken van specifieke leerlingcasussen
- Lesgeven aan thuiszitters

Lessen filmen met IRIS Connect

In Engeland werken ruim 1.600 scholen (po en vo) met IRIS Connect. Uit onderzoek onder leerkrachten op deze scholen komt het volgende naar voren:

- 94% van de leerkrachten stelt dat hun lesgeven is verbeterd.
- 81% van de leerkrachten ervaart een positieve invloed op de samenwerking in het team.
- 88% van de leerkrachten geeft aan dat hun zelfvertrouwen is verbeterd.

In Nederland wordt IRIS Connect ondersteund door de Academie voor Pedagogiek en Onderwijs van Saxion Hogeschool.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Yvonne Dijkhuizen, telefoon 0570 - 603 715 of per mail: y.f.w.m.dijkhuizen@saxion.nl.